

BAŞDEFTERDAR EL-HÂC MEHMED EFENDİ VAKFIYESİ

Doğan Yörük*

Özet

Osmanlı toplum ve kültür hayatı üzerinde etkili olan müesseselerin başında vakıfların geldiği bilinmektedir. Vakıflar dinî, ilmi, iktisadî, beledi, siyasi, içtimai, vs. gibi alanlarda yapmış oldukları faaliyetlerle toplumun her kesimine hitap edebilmişlerdir. H.1088/M.1677’de kurulan el-Hâc Mehmed Efendi vakfı da faaliyet sahası olan İstanbul ve Edirne’de eğitim ve öğretim alanında topluma hizmet götürmek amacıyla kurulmuş bir vakıftır. Her ne kadar Kadıasker Câmii ile Yakut Paşa Mescidi’nin aydınlatılması ve su yollarının taminine yönelik şartlar görülüyorsa da, vakıf gelirlerinin çok büyük bir kısmının eğitim ve öğretime tahsis edildiği anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *el-Hâc Mehmed Efendi, Edirne, İstanbul, Vakıf, Vakfiye*

Abstract

The Vaqfs of Chief Defterdar el-Hâc Mehmed Efendi

It is known that vaqfs came in the first place of the foundations which had an effect upon social and cultural life of Ottoman Empire. Vaqfs addressed to all parts of the society by the activities in religious, scientific, financial, municipal, political, and social aspects etc. The vaqf of el-Hac Mehmed Efendi is also one of those vaqfs founded (H.1088/M.1677) in Istanbul and Edirne with the aim of serving the public in education fields. Although there were some conditional transactions that the vaqf had to do about lighting Kadıasker Mosque and Yakut Pasha Mescid and about mending watercourses, it is understood that a great deal of the vaqf income was assigned to the education.

Key Words: *el-Hâc Mehmed Efendi, Edirne, İstanbul, Vaqf, Vaqfiye*

---

* Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi Yard. Doç.Dr. Vakfiyenin okunması ve değerlendirilmesindeki yardımlarından dolayı hocalarım Prof.Dr. Bayram ÜREKLİ ve Prof.Dr. Mikâil BAYRAM’a teşekkür ederim.

I- EL-HÂC MEHMED EFENDİ

Kaynaklarda hayatına dair fazla bilgi bulamadığımız el-Hâc Mehmed Efendi, ilki 1651-1652 yılları arasında, ikincisi de 1656 yılında olmak üzere iki defa başdeftardalık¹ yapan Sarı Ali Paşa'nın oğludur². Vakfiyeden, beş erkek kardeşinin bulunduğu ve hepsinin de *bey* unvanı taşıdığı anlaşılmaktadır³. Babasından dolayı defterdar-zâde denilen el-Hâc Mehmed Efendi'ye daha sonra *kubbealtı veziri* olduğu için *paşa* unvanı verilmiştir. Yeniçeri kâtipliğinden başdeftardalık yükselen Mehmed Efendi'nin âlim ve şair bir kişiliğe sahip olduğu da belirtilmektedir⁴. 5 Cemâziyelâhir 1086/ 27 Ağustos 1675'de başdeftardalık görevine atanan Mehmed Efendi, 12 Rebülevvel 1088/ 15 Mayıs 1677'de azledilmiştir⁵. Mehmed Efendi 1 sene, 8 ay, 19 gün başdeftardalık görevini yürütmüştür. 18 Şevval 1099/ 16 Ağustos 1688'de ise vefat etmiştir⁶. Vakfı ise 1 Rebülevvel 1088/ 4 Mayıs 1677 tarihinde kurmuştur. Buna göre vakfiyenin tescilinden 11 gün sonra defterdarlık görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır.

II- VAKFİYENİN ÖZELLİKLERİ

1-Vakfiyenin Nitelikleri

Vakfiyenin asıl nushası bulunamamıştır. Ancak sonraki yıllara ait arşiv kayıtlarından vakıfla ilgili bazı işlemlerin yapıldığı görülmektedir⁷. Bizim neşir için üzerinde çalıştığımız bu sûret (Levhalar), Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Feridun Nafiz Uzluk Bölümü'nde, 6750 (eski no. 3610) numarada

¹ Defterdarlık hakkında geniş bilgi için bkz. Uzunçarşılı 1997, 506-508; Kütükoğlu 1994, 94-96.

² Sarı Ali Paşa, meslekten yetişmiş, başmuhasebecilik yapmış, 1 Muharrem 1062/ 14 Aralık 1651'de başdeftardar olmuş, 20 Safer 1062/ 1 Şubat 1652'de azledilmiştir. Ali Paşa'nın birinci defterdarlığı 1 ay, 19 gün sürmüştür. 1 Receb 1066/ 25 Nisan 1656'da ikinci defa başdeftardarlığa getirilmiş, 1 Şevval 1066/ 23 Temmuz 1656'da görevine son verilmiştir. Ali Paşa'nın ikinci defterdarlığı ise 2 ay 28 gündür. Toplam görevde kaldığı süre 4 ay, 17 günü bulmaktadır. Bkz. Danişmend 1971, 272-274; El-Hâc Mehmed Efendi ibn el-merhûm Ali Paşa (Vakfiye s.5b).

³ Bu kardeşler Zahrü'l-akrân Süleyman Beğ ibn el-merhûm Ali Paşa, Mefharu'l-akrân Habib Beğ ibn Ali Paşa, Umdu'tü'l-ümerâ-i Hasan Beğ b. Ali Paşa, Fahrü'l-akrân Hızır Beğ b. Ali Paşa, Fahrü'l-akrân Abdurrahman Beğ b. Ali Paşa (Vakfiye, s.17b).

⁴ Danişmend 1971, 277.

⁵ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, Mehmed Efendi'nin defterdarlık görevinden 13 Rebülevvel 1088/ 16 Mayıs 1677 tarihinde azledildiğini belirtmektedir. Bkz. Defterdar Sarı Mehmed Paşa 1995, 84.

⁶ Danişmend 1971, 277.

⁷ BOA, EV, Gömlek 27211, 123-124; Gömlek 26534, (yok); Gömlek 25995, 4a/2; Gömlek 23737, 4; Gömlek 14826, 2.

kayıtlıdır⁸. Vakfiye defter şeklinde olup, 200 x 300 mm boyutunda, 18 yaprak, 36 sayfadır. Sayfaların birleştiği yerlere vurulmuş olan mühürler dikkat çekmektedir. Cetvel içine alınan metnin, belirli yerlerinde çiçek şeklinde yıldız işareti görülmektedir. Ayrıca, vakfın gelir kalemlerini oluşturan bazı gayrimenkullerin padişahтан satın alındığını belirten “*taraf-ı şehriyârî*”den ibaresinin üzeri açık mürekkeple boyanmıştır. Defterin cildi ise ebru çiçek desenli ve mikleblidir.

Gurre-i Rebûlevvel 1088/ 4 Mayıs 1677 tarihinde İstanbul, Davud Paşa kazâsı şer’iye mahkemesince tanzim edilmiş ve dört ayrı makam tarafından tescil edilmiştir. İstanbul ve Davud Paşa kadılarının tasdikleri sayfanın içine, Rumeli ve Anadolu kadıaskerlerinin tasdik yerleri ise kenar boşluklarına gelecek şekilde düzenlenmiştir. Vâkıf, başdefterdar el-Hâc Mehmed Efendi’dir. Vakfiyenin her sayfası dokuz satırlı metinlerden oluşmaktadır. İlk sayfadaki metinde üç satır bulunmaktadır. Şahitler kısmı hariç 256 satırdan müteşekkil olan vakfiyenin ilk 60 satırını dua kısmı oluşturmaktadır. Şahitlerin bulunduğu bölüm ise unvanlarına ve sıfatlarına bağlı olarak isimler uzayıp kısaldığından dolayı sayfalarda standart bir satır sistemi görülmemektedir.

2-Tasdik Edenler

Vakfiye, İstanbul Davud Paşa kadısı Lutfullah Mehmed el-Mevlâ marifetiyle düzenlenip tasdik edildikten sonra İstanbul kadısı Mustafa b. Mehmed, Anadolu kadıaskeri Âbid b. Mustafa ve Rumeli kadıaskeri eş-Şeyh Mehmed tarafından da onaylanmıştır. Vakfiyenin müsveddesini Mahmud Çelebi b. Abdullah hazırlamış, kâtipliğini de İmam-zâde İbrahim Çelebi ile Yusuf Beşe yapmıştır⁹.

3-Şahitler

Mehmed Efendi, başdefterdarlık görevi ile divân-ı humâyûnun aslî üyesi iken, bu vakfı kurmuş olmasından dolayı; vakfiyede oldukça zengin bir şahitler listesi (65 şahit, 2 kâtip, 1 müsevvid) bulunmaktadır. Öyleki, dönemin en önemli şeyh, seyyid, kadı ve imamlarının yanında, askerî sınıfa mensup kapı kulları; sarayın Enderun ve Birun kısmına mensup kişiler ile defterhâne görevlileri; bey, efendi, çelebi, ağa ve hacı unvan ve lakaplı ümera ile dinî ve ilmî karakteri ön plana çıkan insanların şahit olarak yazıldığı görülmektedir.

⁸ Vakfiye esas olarak Konya İl Halk Kütüphanesi Feridun Nafiz Uzluk bölümünde kayıtlı iken daha sonra buradaki yazma ve basma eski harfli eserler, Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine taşındığından ve buradaki katalog çalışması henüz tamamlanmadığından vakfiyenin eski numarası verilmiştir.

⁹ Vakfiye, s.18b.

Saray görevlileri ve askerî sınıfın diğer zümrelere göre ağırlık kazanması muhtemelen Mehmed Efendi'nin işgal ettiği başdefterdarlık makamıyla yakından ilgilidir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo I) da görüleceği üzere şahitler dört ayrı kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan en kalabalık kesimi 25 nefer ile askerîler, en az kesimi ise 7 nefer ile sivil karakterliler oluşturmaktadır. Tablodaki dördüncü başlık memuriyet ve mesleği belirtilmeyenler şeklinde adlandırılmıştır. Burada *bey*, *ağa*, *çelebi*, *efendi*, *hacı* gibi unvan ve lakapların dışındaki sıfat ve görevler dikkate alındığından bu gibi kişiler diğer üç zümreye dâhil edilmemişlerdir.

Hâlbuki *bey* ve *ağa* terimleri direk olarak askerî sınıfın; *çelebi* ve *efendi* terimleri hem askerî hem de ilmiye mensuplarının; *hacı* ise hacca gitmiş askeriye, ilmiye, kalemiye, saray halkı ile reâyânın kullanabildiği bir lakaptır. Buradan hareketle, *bey*, *ağa*, *çelebi*, *efendi*, *hacı* gibi unvan ve sıfatlı şahitler ayrı başlık altında incelenmiştir. Şu halde 9 *bey*, 10 *ağa*, 21 *efendi*, 8 *çelebi* ve 6 *hacı* olmak üzere toplam 54 nefer askerî, kalemî, ilmi, dinî ve kazâî görev ve sıfatının yanında başka bir lakap daha taşımaktadır. Bunlardan 33'ünün birden fazla, 21'inin ise sadece tek bir unvan veya sıfatı bulunmaktadır.

Şahitler arasında zikredilmeye değer bir başka grup ise Mehmed Efendi'nin kardeşleridir. Bunlar Süleyman, Habib, Hasan, Hızır ve Abdurrahman olmak üzere 5 kişidirler ve hepsi de *bey* unvanı taşımaktadırlar.

Tablo I- Unvan, görev ve sıfatlarına göre şahitler

	Kategorisi	Görev ve Memuriyet	Sayısı
1	Dinî, ilmi ve kazâî memuriyeti olanlar	Şeyh	2
		Şeyh - el-Erzincânî	1
		Şeyh - Seyyid	2
		Bağdat Kadısı	1
		İmam	6
2	Askerî sınıfa mensup kapı kulları, sarayın Enderun ve Birun kısmına mensup kişiler ile defterhâne	Cerrâh	1
		Kethüdâ-i Vâlide Sultân	1
		Kethüdâ-i Haseki Sultân	1

Başdefterdar el-Hac Mehmed Efendi Vakfıyesi

	görevlileri	Ser-Muhâsebe	1
		Halîfe-i Muhâsebe-i Evvel	1
		Seyyid - Ser-Halîfe-i Mevkûfât	1
		Tezkire-i Mâliye	1
		Emîn-i Cev	1
		Emîn-i Gümrük	1
		Emîn-i Peksimed	1
		Ser-Sekbânân	1
		Ser-Gulâm-ı bâkî	1
		Ser-Turnâ-yı sâbık	1
		Ser-Yazıcı-ı sâbık-ı ocak	1
		Ağa-yı Yeniçeriyân-ı dergâh-ı âlî	1
		Mehter-i Hayme	1
		Çorbacı-ı Acemiyân	1
		Çorbacı-ı sâbık	1
		Yorgancı - el-Yesârî	1
		el-Esîrî	1
		el-Mektûbî	1
		el-Cündî	1
		Çavuş	2
Mîr-i Piyâde	1		
3	Sivil karakterli kişiler	Bedestânî	2
		el-Hammâmî	1
		el-Münâdî	1
		Acem-zâde	1
		el-Konevî	1

		el-Üsküdârî	1
4	Memuriyeti ve mesleği belirtilmeyenler	Mesleği belirtilmeyenler	21
	TOPLAM		65

4-Vakfiyede İsmi Geçen Mevkûfât

1-Edirne'de iki tarafı Eski Saray, iki tarafı da yol ile hudut olan bir ekmek fırını,

2-Aynı yerde iki göz değirmen,

3-Aynı yerde yeraltına döşenmiş künklerle akıtılan bir mâsure leziz su,

4-Aynı yerde bir odunluk,

5-Nerede olduğu belirtilmeyen muhtemelen Eski Saray yakınında ve diğer mevkufatla birlikte olan bir hamam,

6-Hamamın yanında bir câmekân,¹⁰

7-Yine hamamla birlikte anılan üç mâsure leziz su bulunmaktadır.

5-Tevliyet Durumu

Vâkıf Mehmed Efendi, kethüdası Mehmed Ağa İbn Osman'ı ilk müteveli olarak tayin etmiştir. Mehmed Ağa'nın ölümünden sonra tevliyet'in kendi evlatlarına, evlatlarının soyu kesintiye uğradığında azatlı kölelerinden en sâlih ve en büyük olanına, azatlı kölelerinin de soyunun kesilmesi durumunda Kadıasker veya Sarâç Doğan mahalleleri sâkinlerinden sâlih ve mütedeyyin bir kimsenin müteveli olmasını şart koşmuştur. Mehmed Efendi, İstanbul kadısının Allah rızası için vakfa nâzir olmasını, hizmetinde olan İbrahim b. Hüseyin'in ise kâtiplik görevini yürütmesini istemiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Mehmed Efendi'nin kurmuş olduğu vakıf, hizmet sahası itibariyle hayrî, idaresi bakımından ise ailevî yani yarı ailevî vakıftır¹¹.

¹⁰ Hamamların birçoğunda câmegâh veya câmekân denilen büyük kubbeli soyunma yerleri, hamamların bir bölümü olmasına rağmen burada ayrı bir bina gibi telakki edilmiştir. Geniş bilgi için bkz. Eyice 1997, 402-430.

¹¹ Vakıfların kategorileri hakkında geniş bilgi için bkz. Yediyıldız 2003, 14-19.

6-Vakıf Gelirlerinin Dağılımı

Vakfa gelir olarak kaydedilen mevkûfâtın kirasından elde edilen gelirin harcama kalemleri şöyle sıralanabilir:

1-Zevcesi, merhum Şaban Paşa'nın kızı Ayşe Hanım'ın ruhu için Edirne'de Eski Saray içinde yaptırdığı mektepte sâlih ve mütediyyin bir kimsenin muallim olmasını ve Müslüman çocuklarına Kur'an öğretmesini, bu iş için de kendisinin günde 8 akça yevmiye ile vazifelendirilmesini,

2-Bir sâlih kimsenin mektepte halife olup, muallime yardım etmesi ve Kur'an öğretmesi karşılığında günde 4 akça yevmiye verilmesini,

3-Mektepte bulunan yetim Müslüman öğrencilere günde 8 akça hesabı üzerinden yılda 2.880 akça kapama ve pabuç satın alınıp her senenin Ramazan ayında giydirilmesini,

4-İstanbul'da Şeyh Ümmî Sinan-zâde Hasan Efendi müritlerinden 10 kişiye her gün sabah namazından sonra zâviyede toplanıp birer cüz okumaları ve sevabını vâkıfın ruhuna hediye etmeleri karşılığında kendilerine günlük 3'er akça verilmesini, şayet 10 kişiden biri ölürse tekke-i mezbûre şeyhinin, müritlerinden birini mütevellinin izni ile vazifelendirmesini,

5-Günde 2 akça vazife ile tekke müritlerinden birinin okunan cüzleri hıfz etmekle görevlendirilmesini,

6-Günlük 2 akça üzerinden senede 720 akça ile mektebe yeteri kadar hasır ve kömür satın alınıp konulmasını,

7-Edirne'deki Yakut Paşa Mescidi mihrabının iki tarafında, her sene Berat gecesinde yakılması için günlük 2 akça üzerinden senede 720 akça olmak üzere iki bal mumu satın alınmasını,

8-Yakut Paşa Mescidi'nde yakılması için günlük 3 akça üzerinden senede 1.080 akça olmak üzere zeytinyağı ve kandiller satın alınmasını,

9-Yakut Paşa Mescidi'nde kayyim olan kişinin günlük 1 akça vazife ile görevlendirilip mescide konan kandillerin üç vakitte (sabah, akşam, yatsı) yakıp ve söndürmesini,

10-Suyolcu taifesinden olup ve bu meslekte mahir olan bir kimseye günlük 4 akça vazife ile Edirne'deki hamam ve fırının suyollarını imar ve tamir etmesini,

11-Edirne'de olan vakıf gelirlerinin toplanması için bir kişinin günlük 3 akça vazife ile cbi olarak görevlendirilmesini,

12-Tefsir, hadis ve çeşitli ilimlere kâdir, namaz ve takvsı ile bilinen bir kimseye günlük 30 akça vazife ile İstanbul'da Kadıasker Câmii'nde haftada iki gün ilim öğrencilerine yetenekleri çerçevesinde ders-i mlık etmesini,

13-Kadıasker Câmii'nde bina ve vakf ettiği mektepte sıbyan eğitimi yapan muallime günlük 10 akça verilmesini,

14-Aynı mektepte muallime yardım ve sıbyan eğitimi yaptırmak için halifeye günlük 5 akça verilmesini,

15-Soğuk kış günlerinde mektepteki çocuklar için günlük 15 akça olmak üzere her sene kapama, hasır, pabuç, kömür ve sulamak için bardak ve desti satın alınmasını,

16-İstanbul'da yeniden bina ettiği çeşmenin suyollarının tamiri için su yolcu taifesinden bir kimsenin günlük 2 akça ile görevlendirilmesini,

17-İstanbul'da Kadıasker Câmii haremindedeyeniden bina ettiği şadırvanın su yollarını imaret ve tamir için su yolcu taifesinden bir kişiyegnlk 2 akça verilmesini,

18-Kadıasker Câmii mihrabının iki tarafında yakılması için günlük 3 akça üzerinden senede 1.080 akça bal mumu satın alınmasını,

19-Kadıasker Câmii'ne kayyım olan kimseye her gün şadırvanı temizlemesi için günlük 2 akça verilmesini,

20-Kadıasker Câmii Mahallesi sâkinlerinden bir kimsenin, günlük 1 akça yevmiye ile yeniden bina ettiği çeşmede müslümanların su içmesi için konulan tası her sabah çeşmeye koymak ve akşam da almakla görevlendirilmesini,

21-Ktibin günlük 5 akça ile vazifelerendirilmesini,

22-Mtevelliyede günlük 20 akça verilmesini şart koşmuştur.

Bunların haricinde vakıf gelirlerinden fazlalık kalırsa mütevelli elinde tutulması ve gerektiği zaman evkfın imâret ve tamarine harcanılması istenmektedir.

Yukarıda, sarf edilecek yerleri belirtilen vakıf gelirlerinin, toplam ne kadar bir meblağ tuttuğu bilinmemektedir. Ancak hizmet ve harcama kalemleri için ne kadar ücret tahsis edildiği belirtilmiştir. Buradan hareketle en azından

günlük ücretleri yılın tamamına yayarak asgarî vakfın sahip olduğu toplam geliri bulmak pekâlâ mümkündür. Buna göre, 22 maddede topladığımız harcama masraflarının yekûnu 50.640 akça tutmaktadır. Gerçek rakamın bundan çok daha fazla olduğuna şüphe yoktur. Zira gelir giderden yüksek olmalıdır ki, her zaman vakfın tamir ve onarımı için harcanmaya hazır bir kaynak bulunmalıdır. Buna ilaveten 3. maddede her bir yetim çocuğa yıllık 2.880 akça ayrılmış fakat bu çocukların sayısı verilmemiştir. Biz, toplam geliri hesaplarken 1 çocuğun istihkakını dikkate alarak yekûnu bulmaya çalıştık. Buradaki çocuk adedini her arttırışımızda buna paralel olarak vakıf gelirinin yekûnunun da artacağı muhakkaktır.

7- Vakfiyenin Değerlendirilmesi

Vakfın, başlangıçta 3.000 esedî kuruş (360.000 akça)¹² ile Edirne’de Eski Saray’a bitişik olan bir ekmek fırını, iki göz değirmen, bir mâsure leziz su ve bir odunluk, buna ilaveten meblağı belirtilmeyen bir miktar para ile de muhtemelen yine aynı yerde bir hamam, bir câmekân ve üç mâsure leziz suyun satın alınmasıyla ihdas edildiği anlaşılmaktadır (Vakfiye s.7a-7b).

Vakfiyenin İstanbul’da düzenlendiği fakat gelir kaynaklarının tamamının Edirne’de olduğu, hizmet alanlarının da İstanbul ve Edirne olmak üzere ikiye ayrıldığı görülmektedir. Buna göre; vâkıf, eşinin ruhu için Edirne’de Kur’an eğitimi veren bir mektep yaptırmış, buradaki muallim, halife ve öğrencilerin ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik de vakıf gelirinden pay ayırmıştır. Yine Edirne’de bulunan Yakut Paşa Mescidi ile İstanbul’daki Kadıasker Câmii’nin aydınlatılması ve bu câmi haremî içerisinde sıbyan eğitimi vermek üzere bina ettiği mektep ve şadırvanın giderleri için; ayrıca İstanbul’da bulunan Şeyh Ümmî Sinan-zâde Tekkesi’ndeki Şeyh Hasan Efendi müritlerinden 10 kişiye her gün kendi ruhu için cüz okumaları karşılığında, kendilerine gelir tahsis ettiği dikkat çekmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere; vakıf gelirlerinin büyük bir kısmı eğitim ve öğretim faaliyetlerine ayrılmıştır.

Yukarıda adı geçen Yakut Paşa Mescidi, Kadıasker Câmii ve Şeyh Ümmî Sinan Zâviyeleri ile vâkıfın ne gibi bir ünsiyet bağı bulunduğu ve niçin bu binalara gelir tahsis ettiği tam olarak bilinmemekle birlikte, bu eserler ve kişiler hakkında bilgi sahibi olmak, kısmen de olsa bize bu soruların cevabını bulmada yardımcı olabilir kanaatindeyiz. Bu düşünceden hareketle, adı geçen mescid, câmi ve zâviye hakkında kısa bir bilgi vermek faydalı olacaktır.

¹² 1 esedî kuruşun akçaya oranı 1676-1683 arasında 120 akçadır. Mantran 1986, 234; Pamuk 1999, 152; Pamuk 2004, 1076.

Yakut Paşa Mescidi: Edirne şehrinin kurucuları arasında yer alan, XV. asır başlarında yaşayan Yakut Paşa, önce Emir Süleyman'ın maiyetinde Edirne'de bulunmuş daha sonra Çelebi Sultan Mehmed'in hizmetine girmiş ve ilk lalası olmuştur¹³. Yakut Paşa'nın zaman zaman Yakup Paşa şeklinde yazıldığı ve bu iki ismin aynı kişiyi temsil ettiği ifade edilmiştir. XV ve XVI. yüzyıllarda Yakut Paşa Mescidi'ne rastlanılmamakla birlikte, Edirne kalesi içindeki mahallelerden birinin isminin Yakut Paşa olduğu daha sonra bu mahallenin adının Metropolit olarak tesmiye edildiği belirtilmiştir¹⁴.

Kadıasker Câmii: 1321/1903 yılında vefat eden Kazasker Süleyman Sırrı Efendi'nin İstanbul'un Kadıköy ilçesi Erenköy semtinde yaptırmış olduğu bir Kazasker Câmii bulunmaktadır¹⁵. Ayrıca, Üsküdar – Divitçiler Sokağı'nda da Kazasker Mescidi adıyla anılan başka bir mabet daha vardır. Bunun bânisi ise 1572 yılında vefat eden, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği yapmış olan Muallim-zâde Kazasker Ahmed Efendi'dir¹⁶. Vakfiyede zikredilen Kadıasker Câmii'nin bugünkü Kazasker Mescidi olarak bilinen yapı olması kuvvetle muhtemeldir.

Şeyh Ümmî Sinan: Doğum tarihi kesin olarak bilinmemesine rağmen, Antalya'nın Elmalı kazasında doğduğu ve yaşadığı bilinmektedir. Halvetiyye'nin Ahmediyye kolunun kurucusu Yiğitbaşı Ahmed Şemseddin'in (ö.910/1504) halifelerinden Abdülvehhab Ümmî'nin (ö.1004/1595-1596) halifesi Eroğlu Nûrî'ye intisap etmiş, Eroğlu 1603'te vefat edince onun yerine post-nişîn olmuştur. 25 Cemâziyelâhîr 1067/ 10 Nisan 1657'de Elmalı'da vefat etmiştir¹⁷.

Yunus Emre ekolüne mensup olan Ümmî Sinan; mutasavvıf, mürşit, âlim, müderris, şair ve ahlak adamı olarak sevilip sayılmış, şöhreti ve irşad faaliyetleri saraya kadar nüfuz etmiştir. Şöhretinin bu derece yayılmasındaki en önemli etkenlerden birisi şüphesiz; ilahi tarzının en güçlü şairleri arasında yer alan ve fikirleriyle Türk tasavvuf tarihinin Şeyhü'l-ekber'i kabul edilen Niyazî-i Mısrî'nin mürşidi olmasından kaynaklanmaktadır¹⁸.

Ümmî Sinan-zâde (Şeyh) Hasan Efendi: Halvetiyye ricâlinden olup ömrünü vaaz ve irşad ile geçirmiştir. Ümmî Sinan Tekkesi şeyhliği ve Fatih Câmii cum'a vaizliği yapmış, H.1088/ M.1677'de vefat etmiştir¹⁹. Şehremini

¹³ Gökbilgin 1952, 23-27.

¹⁴ Gökbilgin 1952, 26.

¹⁵ Öz 1987, 38; Anonim 1994a, 251.

¹⁶ Öz 1987, 38; Anonim 1994b, 251.

¹⁷ Bursalı Mehmed Tahir 1333, 20-21; Uludağ 1997, 394; Bilgin 2000, IX-XXXI.

¹⁸ Kurnaz ve Tatçı 1998, III-51.

¹⁹ Bursalı Mehmed Tahir 1333, 61; Şeyhî Mehmed Efendi 1989, 571.

yakınındaki Ümmî Sinan Tekkesi'nde medfundur. Mecâlis-i Sinâniye ismindeki meşhur mev'izası basılmıştır. Ayrıca Künûzü'l-hakâyık fî Rumûzi'd-dekâyık, Dîvânü'l-hayat ve Fezâ'ilü's-şühûr isimlerinde eserleri bulunmaktadır²⁰.

Yukarıdaki bilgiler ışığında, vâkıf Mehmed Efendi ile Yakut Paşa Mescidi, Kadıasker Câmii ve Şeyh Ümmî Sinan-zâde Şeyh Hasan Efendi arasında bir bağa rastlanılmamaktadır. Ancak, Mehmed Efendi'nin İstanbul'da yaptırdığı mektep ve şadırvanın Kadıasker Câmii haremî içinde olmasından dolayı câmiye de gelir tahsis ettiği anlaşılabilir. Diğer taraftan, Şeyh Ümmî Sinan-zâde Şeyh Hasan Efendi'nin hem tekke şeyhliği hem de Fatih Câmii Cuma vaizliği yapmış olması, onu dönemin en nüfuzlu kişilerinden biri olduğunu göstermektedir. Zira Cuma günleri kürsüye çıkan vaizlerin özel bir şöhrete sahip olduğu bilinmektedir²¹. Buna Fatih Câmii gibi İstanbul'un en büyük câmilerinden birinin Cuma vaizliği ve yazdığı kitapların etkisi de de eklenince ününün büsbütün artacağı kesindir. Böyle bir şeyh ve âlimin başında bulunduğu tekke ve müritlerinin de toplum nezdinde itibarının bir hayli yüksek olduğu düşünülürse Şeyh Ümmî Sinan-zâde Şeyh Hasan Efendi tekke ve müritlerine vakıf gelirinden hisse ayırdığı söylenebilir. Vakfın başka bir hizmet alanı ise Yakut Paşa Mescidi'dir. Fakat vâkıfın Yakut Paşa ve mescidi ile ilgili ne gibi bir bağa sahip olduğunu tespit edemedik.

SONUÇ

Vakıflar Genel Müdürlüğü envanter listesinde bulunmayan 1677 tarihli el-Hâc Mehmed Efendi Vakfiyesi'nin yayınlanması ile bilinmeyen bir vakfiye gün yüzüne çıkartılmıştır. Vakfiyede, ilmiye sınıfının şefi olan Şeyhülislamdan sonra gelen iki önemli memurun, Rumeli ve Anadolu kazaskerlerinin daha sonra da İstanbul ve Davud Paşa kadılarının imzaları görülmüştür. Vakfa gelir teşkil eden mülklerin bir kısmının padişahdan satın alındığı anlaşılırken, diğerlerinin kimden alındığı tespit edilememiştir. Mevkûfâtın tamamı Edirne'de olmasına rağmen hizmet alanları İstanbul ve Edirne olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Buna göre vakıf gelirleri; Kur'an eğitimi veren iki mektep (biri Edirne'de), bir mescid (Edirne'de), cami, şadırvan ve çeşme ile vâkıfın, eşi ve kendi ruhu için cüz okuyacak kişiler arasında pay edilmiştir. Vakıf gelirlerinden en büyük hisse eğitim öğretim faaliyetlerine tahsis edilmiştir. Çünkü bu mekteplerdeki çocukların barınma, ısınma, yeme, içme ve giysi ihtiyaçlarının yanında müderris, halife ve ders-i âmmların da ücretleri vakıf tarafından karşılanmıştır.

²⁰ Nâil Tuman 1949, 194.

²¹ Yediyıldız 1987, 160.

Vakfiyenin önemli hususiyetlerinden birisi de şahitler kısmıdır. Vâkıfın Osmanlı bürokrasisinin en itibarlı mevkilerinden birinin başında olması hasebiyle, şahitler listesi bir hayli kabarık ve bir o kadar da niteliklidir. Buna göre, şahitler arasında seyyid, şeyh, kadı, imam, hacı gibi dinî, ilmî ve kazâî şahsiyetler; yeniçeri ağası, sekbancı başı, turnacı başı, doğancı başı, valide sultanın kethüdası, haseki sultanın kethüdası, gulamcı başı, arpa emini, gümrük emini, peksimed emini, çavuş, piyade başı, yazıcı başı, acemiyan çorbacısı, mehter-i hayme, el-esirî, el-cerrah ve bey gibi askerî ve saray erkânı; tezkire-i maliye, ser-halife-i mevkûfât, el-mektûbî, muhasebeci başı ve halife-i muhasebe-i evvel gibi defterhâne bürokratları; efendi, çelebi ve ağa unvanlılar ile herhangi bir sıfatı belirtilmeyen kişiler dikkat çekmiştir. Nihayet Mehmed Efendi'nin kurduğu vakıf, hizmet sahası itibariyle hayrî, tevliyet bakımından ailevî, bütün olarak da yarı ailevî bir vakıf olarak değerlendirilebilir.

BİBLİYOGRAFYA

A- Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Evkaf Defterleri, Gömlek 27211, 26534, 25995, 23737, 14826.

B- Basılı Eserler

Anonim, 1994a, “Kazasker Câmii”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, VIII, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 251.

Anonim, 1994b, “Kazasker Mescidi”, *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, VIII, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 251.

Bilgin 2000, Azmi Bilgin, *Ümmî Sinan Divanı (İnceleme – Metin)*, İstanbul.

Bursalı Mehmed Tahir, 1333, *Osmanlı Müellifleri*, I, İstanbul.

Danişmend 1971, İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, V, Türkiye Yayınevi, İstanbul.

Defterdar Sarı Mehmed Paşa, 1995, *Zübde-i Vekayiât Tahlil ve Metin (1066-1116/ 1656-1704)*, Haz. Abdülkadir Özcan, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Eyice 1997, Semavi Eyice, “Hamam”, *DİA*, XV, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 402-430.

Gökbilgin 1952, M. Tayyib Gökbilgin, *XV. ve XVI. Asırlarda Edirne ve Paşa Livasındaki Has – Mukataa, Mülk ve Vakıflar*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

- Kurnaz ve Tatcı 1998, Cemâl Kurnaz – Mustafa Tatcı, *Ümmî Sinân Hayatı ve Şiirleri*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Kütükoğlu 1994, Mübahat S. Kütükoğlu, “Defterdar”, *DİA*, IX, Türkiye Diyanet Vakfı, İstanbul, 94-96.
- Mantran 1986, Robert Mantran, *17. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul*, I, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay – Enver Özcan, V Yayınları, Ankara.
- Mehmed Süreyya, 1308, *Sicill-i Osmânî*, II, Matbaa-i Amire, İstanbul.
- Nâil Tuman 1949, Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâîli*, I. İstanbul
- Öz 1987, Tahsin Öz, *İstanbul Camileri*, II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Pamuk 1999, Şevket Pamuk, *Osmanlı İmparatorluğu’nda Paranın Tarihi*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Pamuk 2004, Şevket Pamuk, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Para 1326-1914”, *Osmanlı İmparatorluğu’nun Ekonomik ve Sosyal Tarihi*, II, Edt. Halil İnalçık – Donald Quataert, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- Şeyhî Mehmed Efendi, 1989, *Vekayii’l-fudalâ*, I, Neşre Hazırlayan Abdulkadir Özcan, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Uludağ 1997, Süleyman Uludağ, “Halvetiyye”, *DİA*, XV, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 393-395.
- Uzunçarşılı 1997, İ. Hakkı Uzunçarşılı, “Defterdâr”, *İA*, III, MEB, Eskişehir, 506-508.
- Yediyıldız 1987, Bahaeddin Yediyıldız, “Vakıf Müessesinin XVIII. Asırda Kültür Üzerindeki Etkileri”, *Türkiye’nin Sosyal ve*

Başdefterdar el-Hac Mehmed Efendi Vakfiyesi

Ekonomik Tarihi, Edt. Osman Okyar - Halil İnalçık,
Ankara, 157-161.

Yediyıldız 2003,

Bahaeddin Yediyıldız, *XVIII. Yüzyılda Türkiye'de Vakıf Müessesesi – Bir Sosyal Tarih İncelemesi-*, TTK, Ankara.

EK:

VAKFİYE METNİ

[s.1a] Ya'melü bi-mâ fihi 'adem-i sâniyen fihi ledeyi'l-fakîr ila'l-lâh subhânehu ve te'âlâ eş-Şeyh Mehmed el-izzetî el-kâdî bi-'asâkir-i Rûm-ili 'afâ 'anhu huva'l-lâhü'l-hâdî [(mühür) Mehmed]

Tebeyyene lî-hâzihi'l-hucetü'l-vâziha ve 'araza 'aleyye hâzihi'l-hucetü'l-lâmi'a min aslı'l-vakf ve ş-şurût ve vucûhi'l-mesârif-i 'alâ şartı'l-mesbût ve el-kaytuhâ şer'iiyete'n-necvâ ve marziyyete'l-garrâ ve veda'tu 'alâ sahfetuhâ ni'me'l-kabûl-i ve ene'l-'abdü'l-fakîr ilâ rabbihi'l-kadîr Hâmid b. Mustafa el-kâdî bi-asâkiri'l-mansûreti'l-muzaffer el-mü'eyyede fî vilâyet-i Anadolu 'afâ'l-lâhu 'anhumâ [(mühür) okunamuyor]

Hasbiya'l-lâh lâ-ilâhe sivâhu na'rizuke mâhiye'l-mensûb min câbî nemekâhü'l-'abdü'l-fakîr ile'l-mevlâ el-ganiyyi'l-kadîr Mustafa b. Mehmed el-hâdimü'ş-şerî'ati't-tesviyye bi-medînet-i Kostantınıyye el-mahmiyye 'afâ 'anhumâ ve 'an eslâfihimâ [(mühür) okunamuyor]

Mâ fihi mine'l-vakfi's-sahîhi'ş-şer'î ve'l-habsi's-sarîhi'l-mer'î cerâ ledeyye beyne yedeyye fehakemtü bi-sıhhati ve lüzûmihi fî husûsihi ve 'umûmihi 'âlimen bi'l-hilâfi'l-câbî beyne'l-e'immeti'l-eşrâfi ve ene'l-'abdü'l-fakîr ileyhi subhânehu Lûtfullah Muhammed el-Mevlâ hilâfet-i bi-mahkeme-i Davud Paşa bi-medîne-i Konstantınıyyeti'l-mahrûseti afâ anhu [(mühür) Lûtfullah İbn Mehmed ve cedduhü Mustafa]

[s.1b] İbtidâ-i kelâm vâkıf-ı hâl mîşevved zıkr-i bâri-i müte'âl her matla' şecere-i şecer âferîn ki neyyir-i a'zâm [s.2a] rabbu'l-'âlemîn ile münevver ola mânend-i subh-ı münevver revnak safâ-yı sıdk-ı yakîn bulur ve şol ser-levha-i defter ferhunde eser ki şükr-i ni'met-i kazâ ve kader birle ziyb u ferbûla misâl-i vakf-ı müseccel mevkıf-i i'tibâr-ı kabûlde cilveker olur lîk-i senâyeş-i bez bân ber terest herçi zebân gû yed ezân ber terest pes ol cenâb-ı rabbü'l-erbâb mâlikü'r-rikâb sultân-ı felek-i câvidân [s.2b] vâkıf ahvâl-i ins u cân sâni'i hayy u kayyûm nûr bahş mesâbîh-i nücum râfi'-i kubbe-i eflâk bâst-ı bisât-ı hâk çerâğ efrûz-i medrese-i 'âlem hikmet-âmûz 'alleme'l-insânü mâlem ya'lem ey ki bî-levh ü kalem kerd rakam ber ser-i levhi 'adem sarf-ı kalem nâzır-ı a'mâl-i 'ibâd hasîb-i rûz-ı tenâd hâdî-i rehrevân-i dîn-i kavîm mebde-i selsebîl-i bâğ-ı na'îm celle celâlehu ve 'amme 'ale'l-'âlemîn [s.3a] birrehu ve ihsânehu

hazretlerinin cenâbı büzürkvârına sad bâr-ı sad hezâr tazarru' ve niyâz 'acz ve pür kusûr-ı bî-imtiyâz ile mehâmed bî-müntehâ ve müntehâ-yı bî-intihâ isdâr ve iş'âr olunur ki debistân 'âlemî uslûb-ı bedî'-i üzre ibdâ' ve sun'-ı 'acîb ve vaz'-ı zâ garîb üzre ihtirâ' idüb vakf-ı zerrînîn zînet-i fehvâ-yı ... .. (silik okunamuyor) [s.3b] külli riyâhîn ile reşk-i nigâri's-tân-ı çîn idüb nusha-i insânî ahseni takvîmde imlâ ve eyemen uslûbda inşâ idüb ve 'alleme âdeme'l-esmâe küllehâ mûcibince tesânîf-i ümm-i kitâbda mestûr olan 'âmme-i esmâi ta'lîm ve kâffe-i hakâyık-ı lâyuhsâ-yı tefhîm idüb câme-i kâbiliyet-i benî âdemî tirâz-ı ce'alnâke halîfeten fi'l-arz ile muttarız ve cerîde-i dilkeş hilkatini ve enzele ümmü'l-kitâbe ve'l-hikme [s.4a] mazmûn-ı humâyûnı ile müşerrez kıldı zâlîke fadlu'l-lâhi yü'tîhi menyeşâ'ü va'l-lâhü zü'l-fadlu'l-'azîm ve cevâhir-i salâvâtî (salât) bî-gâye ve zevâhir-i teslîmâtı bilâ nihâye ol benî hâşîmi-i kâmil sultân-i 'ârifân-ı deryâ dil imâm-ı cema'at-i mürselîn câmi'-i 'ulûm-i evvelîn ve âhîrîn ser çeşme-i gevher-i hüddâ 'andalîb-i gülşen vemâ yentku 'ani'l-hevâ hâtemü'l-enbiyâ-i ve'r-rusul hâdi-yi'l-halâ'ik ilâ akvâmi's-sübûl Mehemmed kîst cân râ gurretü'l-'ayn [s.4b] kemân ebrûyı ve bezm-i kâb-ı kavseyn dilkeş ez-ma'rifet ber-evc-i eflâk zebâneş der-makâm-ı ma'arefnâk lâzâlet riyâzî'd-dehr-i mürettebeten be-ezhâr şer'uhu'l-mutahhar hazretlerinin ravza-i radiyyelerine îsâr ve nisâr olunur ki ümmetini dîn-i kavîme hidâyet ve tarîk-i müstakîme delâlet eyledi ve sunûf-ı rahmet-i ilâhî ve ulûf-ı rıdvân-i nâmütenâhî zümre-i âl ve evlâd u ashâb ve fırka-i esdikâ ve ahabbına olsun ki [s.5a] her biri hâmî-yi humâ-yı şer'-i mübîn ve vâlî-i livâ-i dîn-i mefîn olmuşlardır rıdvânü'l-lâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'în emmâ ba'd işbu 'akd-i mefîn hüsnâ-yı ihsânün nâkıd-ı mu'accele ve 'ukd-ı semîn-i havrâ-yı cinânın 'âkıd-ı ecr-i mü'eccele fahr-ı erbâbu'd-devleti'l-garrâ sadr-ı eshâbî'r-rütbeti'l-'ulyâ eşrefü'l-fezâ'il ve'd-dirâyât e'rafu zevi'l-me'ârif ve'l-kemâlât menba'u'l-ekâbir ve'l-e'âlî merce'u'l-mekârim [s.5b] ve'l-me'âlî hâfız-ı hazâ'ini'l-Osmâniyye zâbitu emvâlî's-sultâniyye bi'l-fi'il bâş defterdâr olan el-Hâc Mehemmed Efendi ibnü'l-merhûm el-mağfûr el-müngamis (?) ilâ bihâri rahmeti rabbi'l-gafûr Ali Paşa gerdûn u dîn ve çeh-i bî-sükûne 'ayn-ı 'ibret ve basar-ı basîret ile fa'tebirü yâ üli'l-elbâb emr-i vacîbü'l-i'tibârî üzre nazar idüb gördü ki etvârında selâmet ve edvârında istikâmet yokdur [s6a] lebîb-i sa'îd ve mûkım-ı reşîd oldur ki ed-dünyâ mezre'atü'l-âhîret hâsiluhâ et-tekkarrub ila'l-lâhi bihayrât-ı fâhire mübteğâsınca bir 'amel-i hayr ve hayr-ı 'amel vücûda getirüb ol hayr sebebi ile bilutfihi te'âlâ eshâb-ı hayrâta va'ad buyûrulân cennât-ı 'âliyyâta nâ'il ve derecât-ı refî'aya vâsıl olub sadakât-ı câriye-i dâ'îmetü'l-istimrârî sa'âdet-i âhîretlerine müfzî ve müberrât-ı lâzîmetü'l-istikrârî sıyâdet zâhirelerini muktezî olub [s.6b] safahât-ı rûzigârda zuhûr bulan âsârı sebeb-i zikr-i cemîl ve bâ'is-i ecr-i cezîl ola lâcerem bu ma'nâ-yı sedîd tesvîd ve temhîd ve bu fehvâ-yı cedîdî te'kid ve te'yîd idüb mahfel-i kazâ ve mahall-i hükm ve imzâda vakf-ı âtiyyü'l-beyânı ahkâm ve

tescîl ve ibrâm-ı tekmîl için mütevellî nasb ve ta'yîn eylediği kethüdâları mefharu'l-ekâbir ve'l-a'yân Mehemmed Ağa ibn Osmân mahzarında ikrâr-ı sahîh-i şer'î ve i'tirâf-ı sarîh-i mer'î idüb [s.7a] bundan akdem vakfiyye-i ma'mûlün bihâ ve mu'avvelün 'aleyhâ 'umde-i vakf-ı sahîh-i şer'î ile vakf ve hats ve şürût-ı âtfiyü'l-beyânı tagyîr ve taklîl ve teksîr lede'l-iktizâ nukûd-ı akâra tebdîl-i şart eylediğim üçbin kıt'a esedî guraşa taraf-ı Şehriyârîden hatt-ı humâyûn sa'âdet makrûn ile bey' olunan mahrûse-i Edirne'de vâkı' Saray-ı 'Atîk-i Sultânî'den iki taraftan saray-ı merkûm ve iki taraftan tarîk-i 'âmm ile mahdûd ve mümtâz bir hâs [s.7b] etmek fırını ve iki göz değirmen ve kanevât-ı memlûke ile cârî bir mâsûre mâ-i 'azb ve bir odunluğ u vakf için mâl vakf-ı mezbûr iştirâ eylediğimden sonra ve yine kendi mâlım ile iştirâ eylediğim ledeyi'l-ahâlî ve'l-cirân ma'lûmu'l-hudûd bir hammâm ve câmeken (câmekân) ve üç mâsûre mâ-i 'azbî hasbeten li'l-lâhi'l-'aliyyü'l-'azîm ve taleben limerdâti'r-rabbü'r-rahîm beniyyetin sâfiyyetin mûcibetin liecrihi'l-'azîm ve taviyyetin vâfiyyetin mûsiletin ilâ dâri'n-na'im [s.8a] vakf ve hats idüb şöyle şart eyledim ki zikr olunan hammâm ve câmeken (câmekân) ve fırın ve odunluk ecr-i misli olan ücret-i mü'ecceli ma'lûmeye yed-i mütevellî-yi mûmâ ileyh ile îcâr olunub hâsıl olan ücret-i mevsûmeden Saray-ı 'Atîk-i mezkûr dâhilinde vâkı' zevcem merhûme ve ma'fûre 'Âyişe Hânım İbnete Şa'bân Paşa rûhîçün ihyâ eylediğim mektebde bir sâlih ve mütedeyyin kimesne mu'allim olub etfâl-i müslimîne ta'lîm-i Kur'ân-ı 'azîmü's-şân idüb yevmî sekiz akça vazîfe [s.8b] virile ve bir sâlih kimesne dahî mekteb-i mezbûrda halîfe olub mu'allim-i mezbûre i'ânet idüb ta'lîm-i Kur'ân-ı 'azîmü's-şân idüb ücret-i mevkûmeden yevmî dört akça vazîfe virile ve yevmî sekiz akça olmak üzere senede ikibin sekizyüz seksen akça ile kapama ve pâbuç iştirâ olunub her sene Ramazân-ı şerîfde mekteb-i mezbûrda hâzır olan eytâm-ı müslimîne iksâ oluna ve mahmiyye-i İstanbul'da vâkı' 'umdetü'l-meşâyihî'l-kirâm [s.9a] Ümmî Sinân-zâde Hasan Efendi fukarâsından on nefer kimesneye yevmî üçer akça vazîfe virilüb anlar dahî küll-i yevmin ba'de salâti's-subh zâviye-i mezbûrde müctemi'an 'alâ vech-i't-terfîl ve't-te'ennî Kur'ân-ı 'azîmü's-şândan birer cüz-i şerîf tilâvet idüb sevâbını kendi ruhuma hibe ve ihdâ ideler ve ol on nefer kimesnenin biri fevt oldukda yine tekye-i mezbûre şeyhi tekye fukarâsından bir müstehakkına izn-i mütevellî ile tevcih eyleye ve eczâ-i şerîfeleri yine tekye fukarâsından biri hıfz eyleyüb mukâbelesinde [s.9b] yevmî iki akça vazîfe virile ve yevmî ikişer akça olmak üzere senede yediyüz yirmi akça ile mekteb-i merkûme mikdâr-ı kifâye hasır ve kömür iştirâ ve mekteb-i merkûme vaz' oluna ve icâre-i merkûmeden yevmî ikişer akça olmak üzere her sene leyle-i berâtda yediyüz yirmi akça ile iki şem'-i 'asel iştirâ olunub mahrûse-i Edirne'de vâkı' Yâkût Pâşa Mescid-i Şerîfi mihrâbının iki tarafında îkâd oluna ve yevmî üç akça olmak üzere senede bin seksen akça revgan-ı zeyt ve kanâdîl iştirâ olunub

zıkr olunan Yâkût Pâşa Mescid-i Şerîfi'nde [s.10a] ikâd oluna ve mescid-i şerîf-i mezbûrda kayyum olan kimesneye icâre-i mersûmeden yevmî bir akça vazîfe virilüb ol dahî mukâbelesinde mescid-i şerîf-i mezbûrda vaz' olunan kanâdîli evkât-ı selâsede ikâd ve itfâ eyleye ve su yolcu tâ'ifesinden olub su yolculuk san'atında mâhir bir kimesneye yevmî dört akça vazîfe virilüb ol dahî mukâbelesinde mahrûse-i Edirne'de vâkı' hammam ve fırın-ı mezbûrun su yollarını lede'l-iktizâ 'imâret [s.10b] ve meremmet eyleye ve yine Edirne'de olan evkâf-ı mezbûre akçası cem'î için bir nefer câbiye be-her yevm üç akça vazîfe virilüb ol dahî hizmet-i lâzimesin edâ eyleye ve 'ilm-i tefsîre kâdir ve 'ilm-i ehâdis-i şerîfe ve 'ulûm-ı şettâde mâhir salâh ve takvâ ile ma'rûf ve mevsûf bir kimesneye icâre-i merkûmeden yevmî otuz akça vazîfe virilüb ol dahî mukâbelesinde mahmiyye-i İstanbul'da Merhûm Kadı'asker Câmî'-i Şerîfi'nde haftada iki gün [s.11a] talebe-i 'ilm-i şerîfe isti'dâdları mertebesi ders-i 'âmm idüb ve zıkr olunan Kadı'asker Câmî'-i Şerîfi'nde binâ ve vakf eylediğim mekteb-i şerîfde ta'lîm-i sıbyân idüb mu'allime yevmî on akça vazîfe virilüb ve mekteb-i mezbûrda halîfe olan kimesneye kezâlik icâre-i mezbûreden yevmî beş akça vazîfe virilüb mu'allim-i mezbûra mu'în olub ta'lîm-i sıbyân eyleye ve eyyâm-ı şitâda mekteb-i mezbûrda yevmî onbeş akça olmak üzere her senede sıbyân için [s.11b] kapama ve hasır ve pâbuç ve kömür iskâ için bardak ve desti iştirâ oluna ve yine su yolcu tâ'ifesinden bir kimesneye yevmî iki akça vazîfe virilüb mukâbelesinde mahmiyye-i İstanbul'da vâkı' müceddeden binâ eylediğim çeşmenin su yollarını 'inde'l-iktizâ meremmet idüb ve tâ'ife-i mezbûreden bir kimesneye dahî yevmî iki akça vazîfe virilüb ol dahî mukâbelesinde zıkr olunan Kadı'asker Câmî'-i Şerîfi haremünde vâkı' müceddeden binâ eylediğim [s.12a] şâzrevân su yollarını 'imâret ve meremmet eyleye ve yevmî üç akça olmak üzere bin seksen akçaya iki şem'-i 'asel iştirâ ve zıkr olunan Kadı'asker Câmî'-i Şerîfi mihrâbının iki tarafında ikâd oluna ve Câmî'-i mezbûrda kayyum olan kimesneye icâre-i mersûmeden yevmî iki akça vazîfe virilüb ol dahî küll-i yevmin zıkr olunan şâzrevân-ı tekyîs ve tathîr eyleye ve mahalle-i mezbûre sükkânından bir kimesneye yevmî bir akça vazîfe virilüb ol dahî [s.12b] müceddeden binâ ve vakf eylediğim çeşmede iskâ-i müslimîn için vaz' olunan tası her sabâh çeşmeye koyub ahşâm hıfz eyleye ve yevmî beş akça kitâbet olub kitâbet-i merkûme hizmetimizde olan İbrâhim bin Hüseyin'e meşrûta olub ba'dehu re'y-i hâkimü'ş-şer'a müfevviz ola ve yevmî yigirmi akça vazîfe-i tevliyet olub tevliyet-i merkûme mûmâ ileyh Mehemmed Ağa'ya meşrûta olub biemri'l-lâh-i te'âlâ dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâya rihlet eyledüğünde [s.13a] kendi evlâdına meşrûta olub ve evlâd-ı evlâdına ve evlâd-ı evlâd-ı evlâdına meşrûta ola ba'de'l-inkirâz e'üzü bi'l-lah min kahri'l-feyyâz eslah ve erşed 'utekâma ve eslah ve erşed evlâd-ı 'utekâma ve eslah ve erşed evlâd-ı evlâd-ı 'utekâma batnen ba'de batnin vazîfe-i mezbûre ile meşrûta olub

ba'de'l-inkırâz zikr olunan Kadı'asker veyâ Sarâc Doğan mahalleleri ahâflilerinden bir sâlih ve mütediyyin tevliyet 'uhdesinden gelür mütemevvil kimesne [s.13b] vakf-ı mezbûre mütevellî ola ve mahmiyye-i İstanbul'da seccâdenişin şer'-i mübîn olan Efendi Hazretleri evkâf-ı merkûmeye hasbî nâzır ola ve masârîf-ı merkûmeden fazla icârât-ı evkâf-ı mersûme yed-i mütevellide mazbûta olub lede'l-iktizâ evkâf-ı mezkûre 'imâret ve meremmet oluna ve vakf-ı mezbûrun tebdîl ve tagyîri ve taklîl ve teksîri merreten ba'de uhrâ lâbis-i libâs-ı hayât oldukça yedimde ola ve mürûr-ı eyyâm ve şühûr ve kürûr-ı a'vâm-ı dühûr [s.14a] ile vakfa fütûr gelüb şürût-ı mezbûreye ri'âyet müte'azzir olursa ol zaman vakf sâlifü'l-beyân vakf-ı fukarâ-i ehl-i îmân ola deyü tebyîn-i şürût ve ta'yîn-i masârîf ve kuyûd buyurub evkâf-ı merkûmeyi fârigân 'anî-ş-şevâgîl mütevellî-i mûmâ ileyh Mehemed Ağa'ya teslim ol dahî teslim ve kabz idüb ve sâ'ir mütevellîler evkâfî tasarruf eyledikleri gibi bürheten mine'z-zamân tasarruf eyledi didikde gibbe't-tasdîki-ş-şer'î vâkıf-ı mûmâ ileyh esbega'l-lâhü ni'mehü aleyh vakf-ı [s.14b] meşrûh-ı meşrû'dan rücû'a şürû' idüb tevkî'-i vakî'i sadr-ı kitâbda vâkı' ve nüfâz-ı hükmî be-hasebi-ş-şer'-i-ş-şerîf sâtî' olan hâkim-i nâfizi'l-hükm huzûrunda terâfî' idüb İmâm-ı A'zâm ve hümâm-ı eham pîşvâ-yı küll rehnümâ-yı sübl Ebû Hanîfe-i el-Kûfi-i Cevzî hayrû'l-cezâ ve küfî re'y-i şerîfleri üzre vakf-ı 'akârın 'adem-i lüzûmuna binâ'en vakf-ı mezbûrdan rücû' idüb emlâk-i mersûmeden mütevellî-i müşârun ileyhın kasr-ı yedine kıbel-i şer'den tenbîh [s.15a] olunmak matlûbundur didikde mütevellî-i müşârun ileyh cevâb-ı bâsavâbe mutasaddî olub eğerçe sıhhat-i vakf-ı akâr hazret-i imâm-ı celîlü'l-mikdâr katında lüzûmdan 'ârîdir lâkin hibr-i Rabbânî Hazret-i İmâm Ebû Yûsuf el-İmâmü's-sânî ve bahr-i me'ânî Hazret-i İmâm Muhammed İbnü'l-Hasan eş-Şeybânî katlarında ba'de't-teslîm ile'l-mütevellî vakf-ı sahîh ve lâzım olmağın vakf-ı mezbûrun sıhhat ve lüzûmuna imâmeyn-i mûmâ ileyhima re'yi münîrleri üzre hükm [s.15b] taleb ederim didikde hâkim-i müşârun ileyh lâzâl-i beyne'l-enâm-ı müşârun ileyh tarafeynin delîlinde te'emmül-i melî ve cânib-i mütevellide rüchân celî müşâhade idüb imâmeyn-i hümâmeyn mezheb-i güzînleri üzre 'âlimen bi'l-hilâfî'l-cârî beyne'l-'eimmeti'l-eslâfî'l-esrâf vakf-ı mezbûrun sıhhat ve lüzûmuna hükm idüb min ba'd vakf-ı merkûm resm-i ma'lûm tarz-ı mersûm üzre vakf-ı sahîh ve lâzım ve mü'ebbed ve kâ'im olub naks-ı nakzına mecâl-i mehâl ve ihlâl ve ibtâlî [s.16a] mümteni'i'l-ihtimâl oldı femen beddelehü ba'de mâ semî'ahü feinnemâ ismühü 'ale'l-lezîne yübeddilûnehü inne'l-lâhe semî'un 'alîm ve ecrâ'l-vâkıfu'l-müşârun ileyh 'ale'l-hayyi'l-cevâdî'l-kerîm ve 'alâ hâzâ vak'a'l-eşhâd ve't-tahrîr fî gurreti şehri Rebî'i'l-evvel li-sene semân ve semânîn ve elf min hicreti men lehü'l-'ızz ve mecd ve'ş-şeref eş-şühûd

Mefharü'l-meşâyihî'l-'izâm eş-Şeyh Hasan Efendi el-ma'rûf bi-Ümmî Sinân-zâde Efendi

Zuhru'l-meşâyih eş-Şeyh Mustafa Efendi el-Erzincânî

[s.16b] Zuhru'l-meşâyihü'l-kirâm eş-Şeyh Seyyid 'Âlâ'eddîn Efendi İbnü'l-merhûm eş-Şeyh Hasan Efendi

eş-Şeyh Seyyid Hüseyin Efendi Şeyhü'l-Hâc Evhad

Mefharu'l-mevâli-i'l-kirâm İbrâhim Efendi el-Kâdî be-Bağdâd

eş-Şeyh İbrâhim Efendi Şeyh Mollâ Gürânî

'Âlî Mefharu'l-ekâbir ve'l-e'âlî Mustafa Ağa Ağa-yı Yeniçeriyân-ı Dergâh-ı

Zuhru'l-ekâbir Mustafa Ağa Ser-Sekbânân hâlâ

Süleyman Ağa Ser-Turnâyı-ı sâbık

'Abbâs Efendi İmâm-ı Kadı'asker

Ahmed Efendi İmâm-ı Mollâ Gürânî

[s.17a] 'Abdu'r-rahmân Efendi İmâm-ı Deniz Abdâl

Receb Efendi İmâm-ı Ma'cûncı Kâsım

Mustafa Efendi İmâm-ı Sarı Nasûh

Mahmûd Efendi İmâm-ı Nurlı Dede

'Umdetü'l-a'yân Mustafa Efendi Kethüdâ-i Vâlide Sultân

Mefharu'l-ekâbir ve'l-a'yân Hızır Ağa Kethüdâ-i Haseki Sultân

Zuhru'l-e'âlî 'Acem-zâde Hüseyin Efendi

Mefharu'l-e'âlî Hîli Efendi Tezkire-i Mâliyye

es-Seyyid Mustafa Efendi Ser-Halîfe-i Mevkûfât

Mustafa Efendi el-Mektûbî

İshâk Efendi Ser-Muhâsebe

Mehmed Ağa Ser-Gulâm-ı Bâkî

[s.17b] İsmâ'îl Efendi Halîfe-i Muhâsebe-i Evvel

Mefharu'l-e'âli Mahmûd Efendi Emîn-i Cev
Fahru'l-a'yân Şa'bân Ağa Emîn-i Gümruk
Zuhru'l-akrân Süleyman Beğ ibnü'l-Merhûm 'Ali Paşâ
Mefharu'l-akrân Habîb Beğ ibn 'Ali Paşâ
'Umdetü'l-ümerâ Hasan Beğ bin 'Ali Paşâ
Fahru'l-akrân Hızır Beğ bin 'Ali Paşâ
Fahru'l-akrân 'Abdu'r-rahmân Beğ bin 'Ali Paşâ
Fahru'l-e'âli 'Ali Ağa Emîn-i Beksimed
Fahru'l-akrân el-Hâc 'Osmân Çavuş
Fahru'l-akrân Mehmed Ağa
Fahru'l-akrân el-Hâc Sinân Ağa Mîr-i Piyâde
el-Hâc 'Ömer Ağa Bedestânî
[s.18a] Mahmûd Efendi Ser-Yazıcı-ı Sâbık-ı Ocak
'Abdullah Efendi bin Mustafa el-Esrî
Hasan Ağa Çorbacı-ı 'Acemiyân
Mustafa Çelebi bin Hasan Ağa
Küçük 'Ömer Ağa
Fahru'l-a'yân Ahmed Ağa Celâ'il-zâde
el-Hâc Halîl el-Hammâmî
Mehemmed Çelebi bin Halîl
Ahmed bin Mustafa Beşe
'Osmân Beğ Mehter-i Hayme
Mustafa bin Hüseyin el-Cerrâh
'Ali Ağa Çorbacı-ı Sâbık
el-Hâc Mustafa Bedestânî

Halil Beğ bin Hüseyin
Ahmed Çelebi bin el-Hâc Mehemed
Mustafa Ağa bin İlyâs
el-Hâc Muhammed el-Münâdi
el-Hâc Şa'bân bin 'Osmân
[s. 18b] Ahmed Çelebi bin Mustafa Ağa
'Abdü'l-latîf bin Yusuf
Mahmûd bin Mustafa el-Konevî
Mahmûd Çelebi bin el-Hâc Mehemed
Süleyman Beğ bin Bayrâm
Hüseyin Beğ el-Cündî
Yorgancı Mehemed Çelebi el-Yesârî
Mehemed bin Ahmed el-Çavuş
İbrâhim bin Himmet el-Üsküdârî
İbrâhim Çelebi bin Hüseyin
Mehemed Çelebi bin el-Hâc Yûsuf
Kâtib-i Vakf
İbrâhim Çelebi İmâm-zâde Yûsuf Beşe
Mahmûd Çelebi bin 'Abdullah el-Müsevvid
Kayd şud
[(mühür) Lûtfullah İbn Mehmed ve ceddulû Mustafa]

Doğan Yörük

رب العالمین ایله منور اوله مانند صبح
منور رونق صیفای صدق یقین بولور
وشول سرلوحه دفتر فخر خندک اثر که
شکر نعمت قضا و قدر برله زیب و فریوله
مشال وقت مستحیل موقفا اعتبار قبول
جلوه کراولور بیتک شنایش زبان برزست
هرچه زبان کویدازان برزست
پس اول جناب رب الارباب مالک
الرقاب سلطان فلک جاویدان

